

Azərbaycan
Tibb Universiteti

Azərbaycan
Kardiologiya
Cəmiyyəti

Birincili və ikincili AH-ya yanaşmanın müqayisəli analizi

Qalib İmanov, MD, PhD

Hipertenziya: dnyanın global problemi

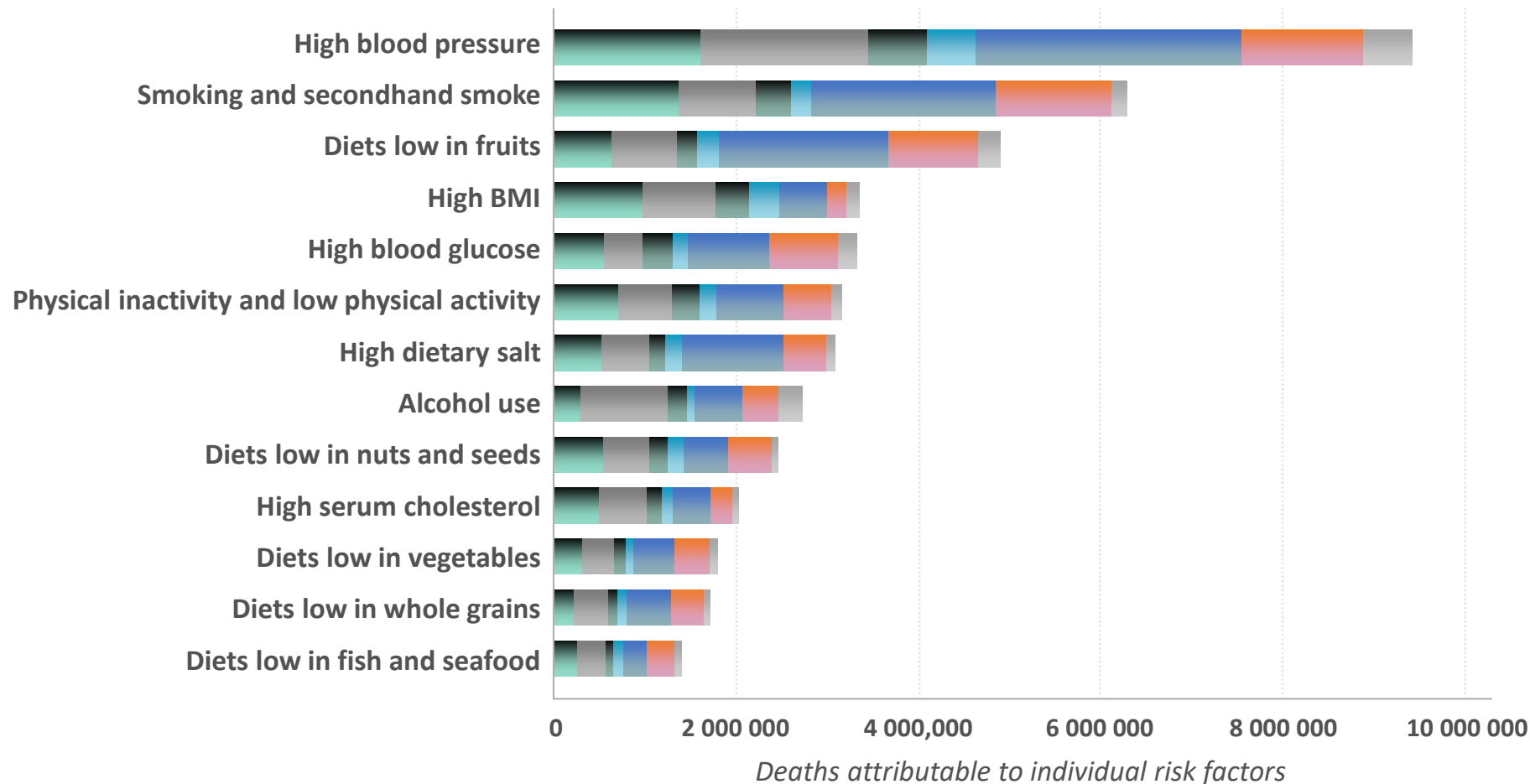
Son dörd onillikdə, xüsusilə aşağı və orta gəlirli ölkələrdə hipertenziyanın yayılması artmışdır¹

HİPERTENZİV XƏSTƏLƏR
əksəriyyəti (üçdə ikisi) aşağı və orta gəlirli ölkələrdə yaşayır²

Arterial Hipertenziya qlobal ölümün əsas səbəbidir

© Ölüm

Hər il
10.4mln
ölüm²

Arterial hipertenziya (HTN)

Birincili HTN:

Essensial kimi də adlanır

Bütün HTN-ın 95%-ni təşkil edir

Əsasən səbəbi bilinmir

İkincili HTN:

Bütün HTN-ın <5%-ni təşkil edir

Potensial aradanqaldırılabilən səbəbli

Skrininq

Ambulator şəkildə
təsdiqlənmiş hipertenziya

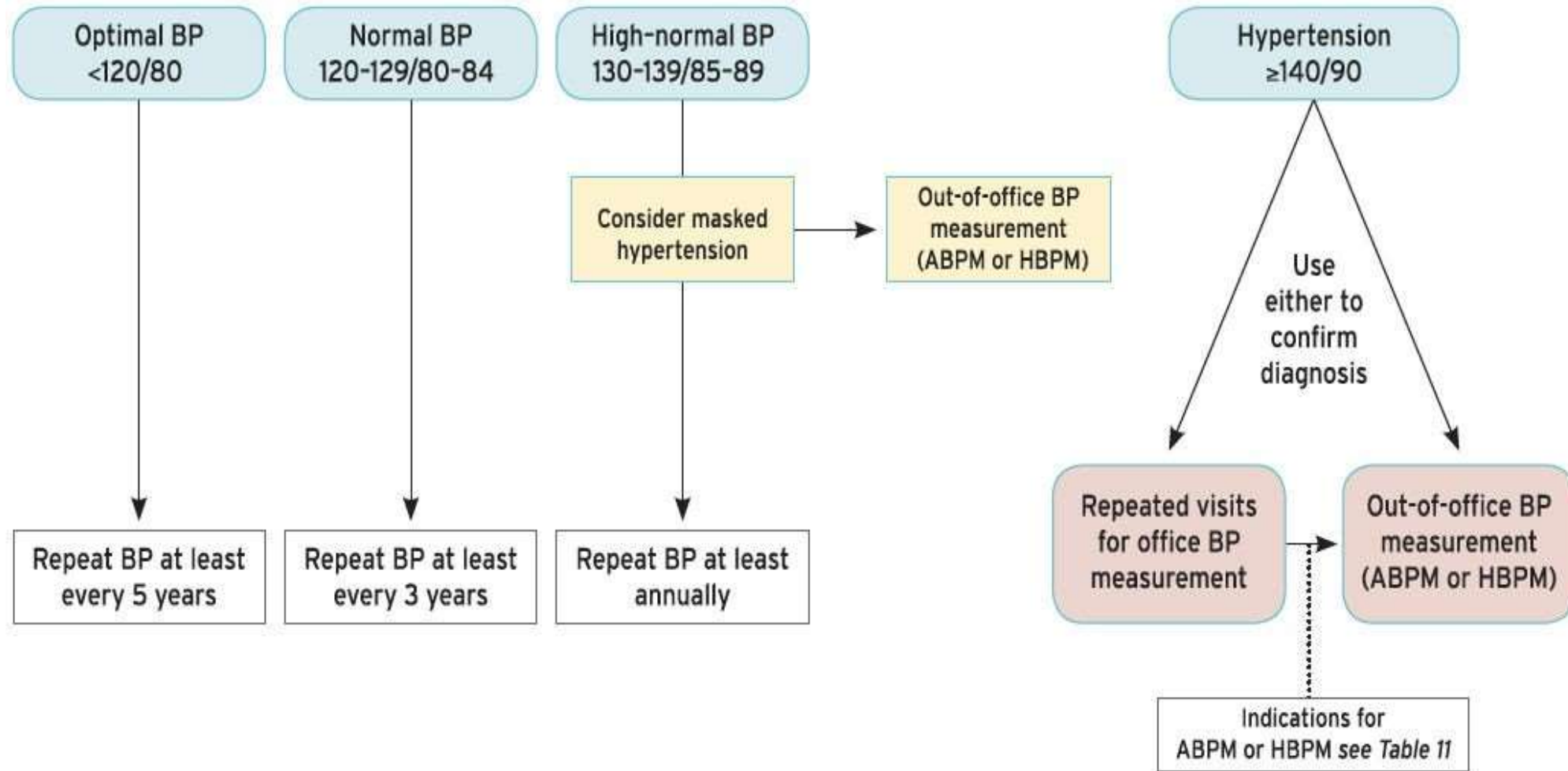

Ümumi qiymətləndirmə
(anamnez, fizikal müayinə,
laborator göstəriciləri)

Qida qəbulu və
dərmanla əlaqəli
səbəbləri inkar etmək

Hipertenziyanın skrining və diaqnostikası

Dərmanla əlaqəli AT

- Qeyri-narkotik analqetiklər (qeyri-steroidlər, selektiv COX-2 inhibitorları)
- Simpatomimetik dərmanlar (burun spreyləri, kokain)
- Stimulyasiya edici – nevroloji (methylphenidate, amphetamines, modafinil)
- Antidepressants (venlafaxine, MAO-inhibitors)
- Oral kontraseptiv
- Pəhriz preparatları (sibutramin, fenilpropanolamid)

Pəhrizlə əlaqədar olan hipertenziya

- Duz (≥ 5 g/day (≥ 2 g sodium/day))
- Biyan (≥ 100 mg glycyrrhizic acid/day)
- Alkohol (males: ≥ 14 units/week (females: ≥ 8 units/week))
- Artıq çəki

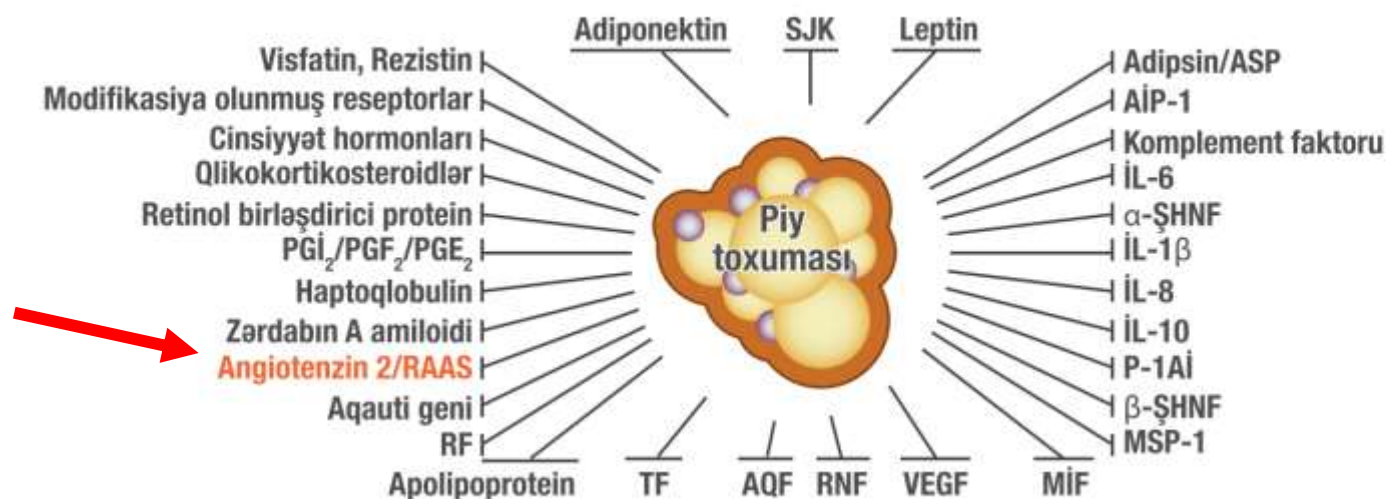

Piy toxuması – endokrin orqandır

1 kq artıq çəki = AT-in 1 mm. c. süt. qalxmasıdır

Şəkil 2. Piy toxuması bir endokrin orqan kimi.

**Piy toxumasındaki RAAS-ın blokadası –
AT - ə etibarlı nəzarətin vacib şərtidir!**

İkincili HTN-nin səbəbləri

❖ Əsasən

- Böyrəyin parenximal xəstəliyi
- Renovaskulyar xəstəlik
- Mineralokortikoid artıqlığı
- Yuxu apnoesi

❖ Nadir

- Feoxromositoma
- Qlükokortikoid artıqlığı
- Aortanın koarktasiyası
- Hiper/hipotireoidizm

Hipertenziyanın skriningi

İkincili hipertenziya klinik ipucları

Məqsədyönlü araşdırma

Child/adolescent (0-18 yr)

- Renal parenchymal disease
- Coarctation of the aorta
- Monogenic disorders

Sidik analizi
Böyrək USM
ExoKQ

Young adult (19-39 yr)

- Renal parenchymal disease
- Renal artery stenosis secondary to FMD
- Monogenic disorders

Sidik analizi
Böyrək USM
ExoKQ
MRA/CTA
Aldosteron/renin nisbəti

Middle-aged adult (40-64 yr)

- Hyperaldosteronism
- OSAS
- Cushing syndrome
- Pheochromocytoma
- Renal parenchymal disease

Sidik analizi
Böyrək USM
Aldosteron/renin nisbəti
24saatlıq sidikdə kortizol-deksa supressiyası

Older adult (>65)

- Renal artery stenosis secondary to atherosclerosis
- Renal parenchymal disease
- Thyroid disease

Sidik analizi
Böyrək USM
MRA/CTA
TSH

İkincili HTN-anamnez xüsusiyyətləri

- Başlaması: <40 yaş (fibromuskulyator displaziya) və ya >55 yaş (aterosklerotik renal arteriya xəstəliyi), qəfləti başlama (tromb və ya xolesterin emboliyası)
- Əvvəllər stabil normotenziya olan xəstələrdə kəskin pisləşən hipertenziya
- Ciddiliyi: III mərhələ, müalicəyə tabe olmayan rezistent hipertenziya
- Hipertenziya ilə əlaqədar hədəf orqan zədələnməsi
- Hipertenziyanın endokrin mənşəli olmasından xəbər verən klinik və laborator analizlər və XBX.
- Epizodik baş ağrısı və sinə ağrısı/ürəkdöyünmə (tireoid disfunksiyası)
- Xoruldama və gündüz saatlarında yuxululuqla (yuxu pozğunluğu) müşayiət olunan piylənmə
- Feoxromositomanın klinik əlamətləri və ya anamnezində feoxromositomanın varlığı

İkincili HTN-müayinə xüsusiyyətləri

- ❑ Avazıma, ödem, böyrək xəstəliyinin digər əlamətləri
- ❑ Abdominal, xüsusilə diastolik komponentli küy (renovaskulyar)
- ❑ Qarın tipli piylənmə, purple striae, buffalo hump (hiperkortizolizm)

İkincili HTN-rutin laborator xüsusiyyətləri

- ❑ Yüksək kreatinin, anormal urinolizis (renovaskulyar və parenximal böyrək xəstəliyi)
- ❑ İzahedilməyən hipokalemiya (hiperaldosteronizm)
- ❑ Qanda şəkər səviyyəsinin pozulması (hiperkortizolizm)
- ❑ TFT-nin pozulması (hipo/hipertireoidizm)

Parenximal böyrək xəstəlikləri

- İkincili HTN-nın 2-5%-ni təşkil edir
- HTN böyrək xəstəliyinin həm səbəbi həm də nəticəsidir
- HTN-nın multifaktorial səbəblərinə Na/maye və vazodepressor/prostoqlandin balansının pozulması səbəb olur
- Müxtəlif etiologiyalı böyrək xəstəlikləri HTN yarada bilər

Renovaskulyar HTN

- ❑ 75-90% hallarda ateroskleroz (əsasən yaşlılarda)
- ❑ 10-25% fibromuskulyar displaziya (əsasən gənc qadınlarda)
- ❑ Digər
  - ✓ Aortal/renal disseksiya
  - ✓ Takayasu arteriti
  - ✓ Tromb/xolesterin emboliyası
  - ✓ ÜDX
  - ✓ Transplantasiya sonrası stenoz
  - ✓ Radiasiya sonrası

Fibromuskulyar displaziya

Birincili aldosteronizm

Yayılməsi – Hipertenizya 5-10%, rezistent – 6-23%

Anamnez: yorğunluq, qəbizlik, poliuriya, polidipsiya

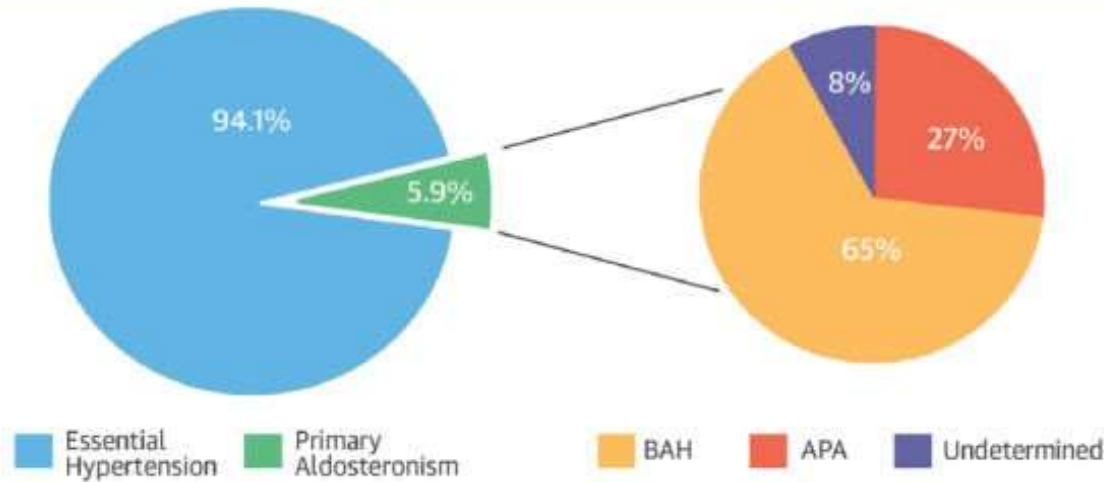
Göstəriciləri: əzələ zəifliyi

Diagnoz: aldosterone/renin nisbəti

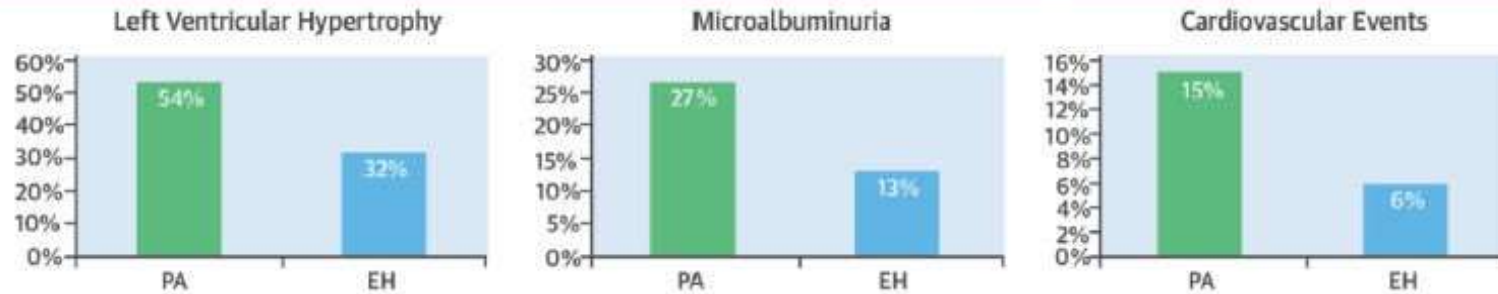
Lab: ↓K⁺, (↑Na⁺), ↑ARR

Birincili aldosteronizmin yayılma və manifestasiyası

A. Prevalence of Primary Aldosteronism

B. Target Organ Damage and Cardiovascular Events

Feoxromositoma (<1%)

Epizodik simptomlar (5ps)

Paroksizmal hipertenziya (paroxysmal hypertension)

Pulsasiyaedici başağrısı (pounding headache)

Tərləmə (perspiration)

Ürəkdöyünmə (palpitations)

Avazıma (pallor)

Dərman qəbulu ilə AT qalxır

Kuşinq sindromu (<1 %)

- Ayabənzər sifət
- Mərkəzi tip piylənmə
- Dəri atrofiyası
- Striya və göyərmələr

Нипер/нипотиреозидизм, ниперпаратиреозидизм (1-2%)

Aortanın koarktasiyası (<1%)

HTN-nın müalicə hədəfləri

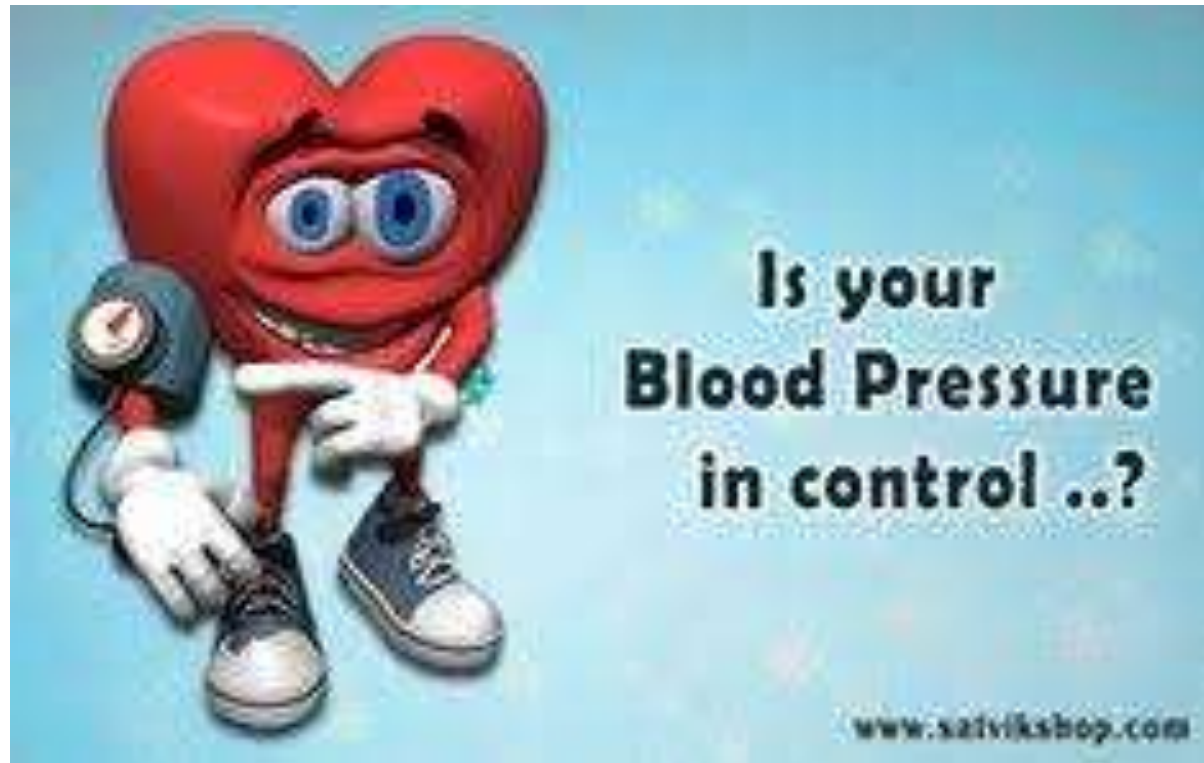
- İnsult riskini 35-40%
- Miokard infarktı riskini 20-25%
- Ürək çatışmazlığı riskini >50%

Xülasə

- ❖ AH qlobal sağlamlıq baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir
- ❖ İkincili HTN-nı aşkar etmək və müalicə etmək çətin olsa da bir çox hallarda problemi əsaslı şəkildə həll etməyə imkan verir
- ❖ Xəstəliyin tarixşəsi, klinikası, bəzi laborator və klinik müayinələr bu yöndə mühüm əhəmiyyətə malikdir
- ❖ Yaşa əsaslanan diaqnoztik alqoritmdən istifadə etmək faydalıdır

Təşəkkür edirəm!

İkincili HTN-skriningq testlər

Diagnoz	Diagnoztik Test
Xroniki böyrək xəstəliyi	GFR hesablama, USM,
Aortanın koarktasiyası	KT angiografiya
Kuşinq sindromu və xroniki steroid qəbulu da daxil olmaqla qlukokortikoidlərin qanda yüksəkliyi	Anamnez; deksametazon supressiya testi
Narkotik istifadəsi	Qanda narkotik təyini
Feoxromositoma	24 saatlıq sidikdə metanefrin və normetanefrin
Birincili aldosteronizm və mineralokortikoid yüksəlməsinə səbəb olan hallar	24 saatlıq sidikdə aldosteron səviyyəsi və ya digər mineralokortikoidləri ölçməyin spesifik metodları
Yuxu apnoesi (5-10%)	O ₂ saturasiyası ilə yuxu testi
Tireoid/paratireoid xəstəlikləri	TSH/PTH